



BÉNYEI ERZSÉBET

AZ ISKOLAÉRETTSÉGRŐL ÓVODAPEDAGÓGUSI SZEMMEL – A FEJLESZTÉS LEHETŐSÉGEI

Az új tanévre való készülődés során – főképp, ha ez az első év kezdete az iskolában – sokaknak az első tennivalók között a tolltartó (ceruzákkal, radírral), az adott évfolyam igényeinek megfelelő füzetek és persze a tankönyvek beszerzése jut eszébe. Azonban rövid időn belül kiderül, hogy mindezek kevésnek bizonyulnak az első osztályosok teljes eszköztárához. A szülőknek a szükséges felszerelések beszerzéséhez segítséget nyújthatnak az iskolák által kiadott, a konkrét évfolyam igényeire szabott tanszerlisták. Sokszor még ennek segítségével sem egyszerű minden eszközt beszerezni, azonban minden bizonnyal megnyugtatóan hat a tudat, hogy minden szükséges felszerelés a gyermek rendelkezésére áll.

Az iskolába készülő óvodások szüleinek szoktuk tanácsolni, hogy a tanszerek beszerzésébe vonják be gyermekeiket, így ők választhatják ki a nekik tetsző iskolatáskát, füzeteket és tanszereket – természetesen szülői irányítás mellett. Így a gyermekek pozitív izgalommal készülhetnek az előttük álló új kihívásokra. Természetesen az első évfolyam elkezdéséhez nem elegendő egy hiánytalanul beszerzett tanszercsomag, illetve a minden szükséges felszereléssel ellátott iskolatáska.

Nyilvánvalóan sokan segítik gyermekeiket különféle fejlesztő foglalkozásokon való részvétellel, fejlesztőfüzetek megoldásával.

Azonban minden szülőnek és pedagógusnak tudnia kell(ene), hogy a siker, pontosabban a sikeres gyermek alappillérei között a szülők, illetve a pedagógusok is kiemelt helyet foglalnak el, hiszen „kisgyermekkorban a motiváció és a tanulással való elfoglaltság (...) alakulásában a szülőknek, a többi gyerekeknek, az iskolai környezetnek egyaránt szerepe van” (N. Kollár–Szabó, 2004, 266).

Habár az iskolaérettséget meghatározzák különböző biológiai, mozgásbéli és pszichológiai feltételek, továbbá bizonyos képességek megléte is szükséges hozzá, mégis fontos tisztában lenni azzal, hogy az iskolaérettség kérdése inkább az adott kor és társadalom elvárásait jelöli a gyermekkel szemben. Az iskolakezdés ideális időpontját illetően csak Európát tekintve is megoszlanak a vélemények. Alapvetően két irány különböztethető meg: egyfelől az alacsonyabb, négyéves kor körüli, másfelől a magasabb, hat–hétéves kor körüli beiskolázás. Az iskolába kerülés, illetve annak krízishelyzete azonban nem csak a gyermeket, hanem

az egész családot érinti. A szülőknek a teljesítményhez való hozzáállása, korábbi tanulmányi sikereik, kudarcaik nagyban meghatározzák a gyermek teljesítményét (Hajduska, 2010, 45). Pedagógusként olykor meglepődve hallunk olyan visszajelzéseket, mely szerint egy általunk iskolaérettnek tekintett és „nyugodt szívvel” iskolába küldött gyermek teljesítménye meglepően alacsony szintű, a gyermek „küzd” a tanulással. Holott megeshet, hogy az óvodai foglalkozások során éppen ez a gyermek volt a legaktívabbak, leginkább érdeklődőek egyike. Ezért érdemes szülőként végiggondolni az intézményes oktatással való kapcsolatunkat, hiszen „az a szülő képes jól átsegíteni a gyermekét egy-egy fejlődési krízisen, aki a saját gyermekkorai életszakaszát gördülékenyen lépte át, vagy ha nem, már feldolgozta frusztrációit” (Hajduska, 2010, 45).

A gyermek sikerességének szempontjából a szülői minta mellett döntő szerepe van az iskolának, a pedagógusnak is. Úgy vélem, hogy iskolába lépésekor elengedhetetlen lenne a gyermek személyiségének komplex fejlesztésére helyezni a hangsúlyt. Ez azonban nem tud megvalósulni olyan körülmények között, ahol elsősorban

a tanulmányi eredményeken van a hangsúly. Rosszabb esetben a pedagógusnak a tananyaghoz és a meghatározott ütemhez való túlzott ragaszkodása a gyermekek tanuláshoz, iskolához való elidegenítéséhez is vezethet (Loránd, é. n., 101–112).

„Az iskolai tanulás követelményeket támaszt, melyekhez tudatosan alkalmazkodni kell” (N. Kollár–Szabó, 2004, 265). Mindenki számára nyilvánvaló, hogy ez már egy teljesen más közeg, mint az óvoda volt. Azonban sajnos a pontos, tényleges különbségeket olykor mi, pedagógusok, óvodapedagógusok és tanítók sem látjuk, hiszen nem látunk bele egymás mindennapjaiba. Véleményem szerint az iskolakezdekor mindenképp figyelembe kell venni, hogy ezek a hat–hét év körüli gyermekek néhány hónapja még az óvodában játszhattak, tanulási folyamataikban szabadon – negatív következmények nélkül hibázhattak, újra próbálkozhattak egy-egy megoldási móddal. Az óvodából az iskolába való átmeneti időszakot megkönnyítheti, ha a két nevelési-oktatási intézmény szorosan együtt tud működni, a pedagógusok egymás munkájába, illetve a gyermekek tanulási folyamataiba hospitálások során bele tudnak pillantani.

Fontos továbbá az is, hogy az iskolakezdekor egyfelől segítse a gyermekeket saját adottságaik felfedezésében. Ehhez arra is szükség van, hogy a pedagógusok megfigyeléseik útján feltárják a gyermekek erősségeit, és ebben támogassák, biztassák őket – így később a nehezebb feladatokhoz való hozzáállásuk is pozitív irányú lesz. Az iskolához való pozitív viszonyulás akkor jöhet létre, hogyha sikerül minden gyermeknek egyéni sikerélményhez jutnia, valamint megtapasztalhatják a közös erőfeszítés örömeit (kooperációt igénylő feladat elvégzése során), továbbá érzik a gyermekek, hogy az iskola biztonságot nyújt számukra – akár meg nem értettségről, akár gyermekvédelmi problémákról legyen szó (Loránd, é. n. 103–110).

Nem vitatható, hogy az iskolához való pozitív viszonyuláshoz a gyermekeknek a támogató szülőkön, pedagógusokon és a megfelelő környezetben túl szüksége van arra a bizonyos iskolaérettségre is, melynek elérése egy folyamat eredménye. Tapasztalataim azt mutatják, hogy az iskolakezdekor megelőző hónapokban a gyermekek lelkesedéssel hozzák a csoportba a kü-

lönféle foglalkoztatófüzeteket, melyek feladatainak megoldásával láthatóan sokat foglalkoznak egy-egy délután. Nincs is ezzel probléma, ha a gyermek önszántából, lelkesen tölti ezzel a délutánjait. Azonban a különféle foglalkoztatófüzetek mellett természetesen egyéb lehetőségek is vannak mind a szülők, mind a pedagógusok eszköztárában a gyermekek iskolára való felkészítésére. Az alábbiakban ezekhez szeretnék segítséget nyújtani, azonban mindenképp fontosnak tartom megjegyezni, hogy az ingerek „túladağolása” akár értelmi, akár érzelmi „túltáplálása” a gyermekek motivációjának csökkenéséhez, hangulatának depresszív irányba fordulásához is vezethet (Aszalai és mtsai, 2009, 15). Éppen ezért lenne fontos a fejlesztések során megtalálni az arany középutat, figyelembe véve az adott gyermek aktuális szükségleteit.

A foglalkoztatófüzetekhez hasonlóak a *Logico*, illetve a *MiniLÜK* játékok is, melyekhez sokféle feladatlap kapható a különböző korcsoportok számára. Iskolakezdekor előtt logikai játékokkal is fontos a gyermekeket megismertetni. Ilyen például a *BunnyBoo*, illetve a *Pingvincsúszda* is. Ezek a játékok előrevetítik az iskola légkörét, hiszen egyfelől megoldásukhoz nagyobb fokú önálló gondolkodás, feladattudat is szükséges, továbbá ülő helyzethez kötöttek.

Ma már mindenki számára ismert tény, hogy a mozgás fejlődésének is kiemelt szerepe van a gyermek fejlődése során. A mozgásfejlődés elősegítéséhez elengedhetetlen a megfelelő mozgástér, a mozgásszabadság, illetve a környezet biztosítása (Farmosi, 2011, 67).

A kisebb, óvodáskorú gyermekek szempontjából kiemelten fontosnak tartom a *hintázás* szerepét, mely az utóbbi időben kissé háttérbe szorult, pedig a vesztibuláris rendszer – mint az agyféltekék közötti kommunikációban közreműködő, s ezzel a test két fele közötti koordinációt segítő rendszer – fejlődésének szempontjából kiemelt szerepe van. A nagymozgások fejlődéséhez akár a kisebb, akár a nagyobb gyermekek számára megfelelőek például az *ugróiskolák*, melyeket többféle alakzatban felrajzolva akár kültéri, akár beltéri környezetben is lehet játszani. A szabályrendszere remekül igazítható minden korosztály számára, sőt nagyobbakkal új szabályokat

is ki lehet találni, így a kooperációs készségük is fejlődik.

A finommozgások fejlesztése elsősorban az írás, de az olvasás elsajátításának szempontjából is egyaránt lényeges. „Az ujjak a téri-vizuális viszonyok leképezésében játszanak jelentős szerepet, így érthető, hogy az *ujjtudatosság* az olvasási képesség megalapozásához elengedhetetlen. Minden kézzel végzett munka, diópcsolás, téstagnyírás, formázás, barkácsolás, válogatás, varrás stb. fejlesztő tevékenység is.” (Gyarmathy, 2017) Kisebber gyermekek számára a jól ismert „Hüvelykujjam almafa” kezdetű monddóka mellett az alábbi is segíti az ujjtudatosság alakulását (Szabó, 2005, 25):

Ujjaimat mutogatom,
közben vígan mondogatom:
(az ujjak mozgatása)
kifordítom
(a kézfej kifelé mozgatása)
befordítom
(a kézfej befelé fordítása)
fölfordítom
(a kézfej fölfordítása)
lefordítom
(a kézfej lefelé fordítása)
zongorázok, furulyázok,
(az ujjak mozgatása)
erősebb lett a kezem,
a tornát befejezem.
(a kéz ökölbe szorítása)

A nagyobb gyermekek meg lehet kérni, hogy „illessze össze két kezének ujjbegyeit, majd tapsoljon (kétszer érintse össze az ujjbegyeket tapsszerűen egyesével) sorban az ujjbegyével, előbb a hüvelykujjaival, majd a mutatóval és így tovább, oda-vissza, amilyen gyorsan csak tudja (Juhász–Radics, 2017).

Minden korcsoport számára szórakoztató és hasznos elfoglaltság a *zsonglörködés*, hiszen számos előnyös hatása ismert. Míg a kisebb gyermekek egy labda dobálásával kezdenek a gyakorlást, addig a nagyobbak számára a háromlabdás kaszkád elsajátítása lehet a kitűzendő cél (web 1). Természetesen a zsonglörlabda elkészítésébe is be lehet vonni a gyermekeket, akár óvodai tevékenység, akár tanórai kerek között.

Az iskolaérettséghez szükség van arra is, hogy a gyermek ki tudja fejezni magát, el tudja mondani gondolatait. Ez legjobban *mesehallgatással* fejleszthető. Úgy vélem, iskolakezdekor előtt a legmegfelelőbb könyvek között

meg kell említeni: Bajzáth Mária: *Így megyek az iskolába – Népmeseincstár 3. – Népmesék a világ minden tájáról – 6–8 éveseknek* című könyvét, illetve Kormos István: *Vackor az eső bében* című művét is. A gyermekek, kissé belebújva a mesék szereplőinek bőrébe, közelebb érezhetik magukhoz az iskola közeli helyzetét, így önmagában ez is segítséget jelenthet akár szorongásaik oldódásában, akár felkészülésként a további kérdéseik megfogalmazásában. Ha nem érezzük egyedül magunkat a ránk váró – s ezért ismeretlenségében még ijesztőbb – helyzetben, azzal máris könnyebbé válhat számunkra, így eredményesebbé is válhatunk.

Fontos tudatosítani mindezek mellett a mindennapokban rejlő fejlesztési lehetőségeket is, hiszen úgy lesz igazán sikeres a tanévkezdés, ha észrevétlenül tudjuk növelni a gyermekek önbizalmát, megnyilatkozási készségüket. Ez pedig egyszerűen elérhető, ha a gyermekeket már óvodás korukban, a maguk szintjén bevonjuk a mindennapi teendők elvégzésébe. Ha például egy-egy bevásárlás alkalmával buzdítják a

szülők gyermekeiket arra, hogy segítsenek a kívánt termékeket bepakolni a bevásárlókocsiba, esetleg a kasszáznál fizessenek ők, akkor máris lehetőséget kaptak arra, hogy felnőtt előtt megnyilatkozhassanak – természetesen a szülő biztosságot adó támogatása mellett.

Bizonyos, hogy az iskolakezdés annak minden szereplője számára különleges élményeket jelent, eddigi életük rendjében változást, egyúttal új felfedezést, a világ – és önmaguk – megismerésében örömteli mozzanatot. Annak érdekében, hogy ez minél tovább minél szebb élményeket tartogasson, nagyon fontos, hogy mind a gyermekek, mind szüleik és pedagógusaik értsék a helyzet összetettségét, és segítően kísérik egymást annak lépéseiben. „A gyermek először játszoson, és ha ebben elfáradt, akkor majd kedvvel, önként veti magát a tanulásra.” (Vekerdy Tamás)

FELHASZNÁLT IRODALOM

■ Aszalai Anett – Horváth Judit – Horváthné Csapucha Klára – Rónáné Falus Júlia (2009):

Amit az óvónőnek észre kell venni. Flaccus Kiadó, Budapest.

■ Farnosi István (2011): *Mozgásfejlődés.* Diálóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs.

■ Gyarmathy Éva (2017): *Neurológiai harmonia és diverzitás a digitális korszakban. A tanulási zavarok iskolai kérdése.* In: Új Pedagógiai Szemle, 9–10. <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/neurologiai-harmonia-es-diverzitas-a-digitalis-korszakban>

■ Hajduska Marianna (2010): *Krizislélektan.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.

■ Juhász Valéria – Radics Márta (2017): *Ujjtudatosság a számolásfejlesztésben óvodás-, illetve kisiskoláskorban. Ujjpercepció, ujjtudatosságot fejlesztő gyakorlatok.* In: Új Pedagógiai Szemle, 11–12. <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/ujjtudatosság-a-számolásfejlesztésben-óvodás-illetve-kisiskoláskorban>

■ Loránd Ferenc (é.n.): *A kezdőszakasz funkcióiról.* Kézirat.

■ N. Kollár Katalin – Szabó Éva (2004, szerk.): *Pszichológia pedagógusoknak.* Osiris Kiadó, Budapest.

■ Szabó Borbála (2005): *Mozdulj rá! Mozgással kísért vers- és mondókaanyaggyűjtemény.* Logopédia Kiadó, Budapest.

■ web 1 = <http://diszlexia.hu/Zsongoldal.html>

